

Tots els camins duen a Samarkanda

Toni Figuera

Desia Italo Calvino que l'únic viatge encara possible que podia dur a terme l'home del nostre temps –després de l'abolició de la distància geogràfica entre els “tristos tròpics” de Levi-Strauss i els “poemes àrtics” somiats per Vicente Huidobro– era “el de la relació dels homes i les ciutats en què viuen, ciutats del misteri, el desig i l'angoixa, que projecten a la panta-

lla de la imaginació unes ombres filiformes, puntiformes, gairebé invisibles.” Ciutats projectades –hi afegesc jo– no només a la “pantalla de la imaginació”, sinó també en aquell mirall (d'estany, oval o còncau-convex) que és el revers d'una pantalla en qualsevol sala fosca.

I ja que cit de memòria, quedau amb l'esperit, ja que no amb la lletra, de la frase: “S'estima una ciutat quan s'es-

tima només un dels seus habitants.” La formulava Lawrence Durrell per boca d'algun dels seus múltiples narradors, perduts a la recerca d'una mítica –i no per això menys real– Justine (com la “Nadja” d'André Breton o la “Maga” de Cortázar) pels carrerons i antres d'una també mítica i real Alexandria.

Agafant com a guia i *baedeker* literari aquestes aclaridores paraules –les

“Aprendran el que significa democràcia maldament els hagi de pegar un tret a cada un d'ells.”
Marlon Brando a *La casa de té de la luna de agosto* (1956) de Daniel Mann.

"No ens enganem: totes les ciutats del cine –des de la Roma d'Espartaco fins a Los Angeles de l'any 2.019 de Blade Runner; des de la Babilònia dels jardins penjants de l'època de Semíramis fins a la Metròpolis futurista de Fritz Lang o l'Alphaville de Jean-Luc Godard–, en el fons no són res més que l'espai simbòlic"

de Calvino i Durrell– afirm que s'estima una ciutat –no importa si real o inventada: això sí, pacientment recreada– quan tots i cadascun dels múltiples envitricolls i racons, plecs i replecs del seu traçat toponímic, filtrats a través del que Cesare Pavese en deia "imaginació afectiva", se'ns tornen inseparables de les imatges d'alguna pel·lícula, per a nosaltres entranyable, impreses definitivament en la memòria. (No és menester, en aquests casos, que estiguem parlant de cap obra mestra; ni tan sols d'un bon film) En el meu cas, record quan se'm va despertar el desig –per cert, encara no satisfet– de visitar la ciutat d'El Caire d'ençà que, de nin, vaig veure en un dels cines del meu barri *El tesoro de Rommel*, una vulgar pel·lícula oblidada per tothom, segurament perquè la fascinació d'algunes de les seves imatges van associades a les d'una meravelliosa Dawn Adams cantant en un local nocturn *C'est çà bon*.

I qui diu ciutats –(de "totes les ciutats del món" hauria volgut parlar el novel·lista Elio Vittorini, i va haver de conformar-se, entre d'altres, amb Messina, Palerm, Siracusa; i de tot això els parla a les pàgines d'aquest mateix número de la revista el meu entranyable còmplice Antoni Serra)– diu també països, territoris, comtats, imaginaris o reals què té més... ¿Que potser existeix en el cine, inclosos el d'Eisenstein i el neorealista italià, qualche espai urbà que no tenguim alguna cosa de màgic...? Perquè d'això es tracta precisament: d'"espais màgics", independentment que ens siguin mostrats de manera poèticament estilitzada; o, ben al contrari, sòrdidament o miserablement degradats. Tant fa que parlem de llocs onírics no localitzables geogràficament damunt cap mapa (immediatament faig el recompte del país d'Oz, de l'aldea de Brigadoon, de la immortal Xangri-La, del somiejat Camelot de la cavalleria artúrica o de la delirant Freedonia dels germans Marx; i sobre tots haurem de tornar deprés); o, fent la volta al globus terraqüi, de llocs

foscament o lluminosament investits de tots els requisits que atribuïm habitualment a les ciutats-societats del nostre entorn: ja sigui la Personville –o Poisonville– maquinada per Hammet i girada del revés –posada cap per avall– per l'agent sense nom de la Continental (còpia fidel de qual-sevol gran urb nord-americana dels rugents, més que no bojós, anys vint o trenta del segle XX); o bé del San Francisco convertit en sumptuós mausoleu i necròfag laberint per Hitchcock a *Vertigo*; per no parlar de la Nova York de *Manhattan* de Woody Allen i de *Desayuno con diamantes* de Blake Edwards; o del París de *Charada* i d'*Una cara con ángel*, totes dues d'Stanley Donen: una i altra –Nova York i París– modernes versions d'una intemporal Bizanci construïdes amb la preciosa orfebreria amb que tallen un cor en el tronc d'un arbre una parella de joves –o no tan joves– enamorats.

No ens enganem: totes les ciutats del cine –des de la Roma d'Espartaco fins a Los Angeles de l'any 2.019 de *Blade Runner*; des de la Babilònia dels jardins penjants de l'època de Semíramis fins a la *Metròpolis* futurista de Fritz Lang o l'*Alphaville* de Jean-Luc Godard–, en el fons no són res més que l'espai simbòlic –*locus amoenus*, *terra incognita*, infern dantesc, segons els casos– sobre el qual els nostres somnis o desitjos o dimonis interiors fonamenten el seu objectiu.

I on van els nostres somnis quan els nostres somnis acaben? –ens podríem demanar amb el poeta. I contestar-nos: a aquella Samarkanda llunyana a què la nostra imaginació cinèfila ens du, muntats en ella com el lladre de Bagdad damunt la seva catifa màgica; o al país d'Oz, paradís perdut de la infantesa, sempre a l'altre costat de l'Arc de Sant Martí, per retrobar-nos amb l'Àlicia que juga eternament amb el foc pispat a un incendi, en companyia d'un jove petit príncep obsessivament encaparrat a seguir dibuixant boes constríctor en

l'acte d'empassar-se i digerir un elefant; o a l'aldea de Brigadoon, al polet que torna a la vida amb tots els seus habitants només durant un dia cada cent anys (l'eternitat, per a Minnelli, sí hi cabia en un segon: en aquell temps fora del temps dins del qual tota relació amorosa assoleix el seu zenit i el seu nadir); o a Camelot, el regne somiat per Artús i on tots sense exclusió podem arribar a convèncer-nos que som ciutadans de ple dret –*par inter pares*– i no súbdits: perdurables o efímers cavallers d'una taula rodona en què l'equitat es troba en tots i cadascun dels seus punts, i la tirania i la injustícia no s'hi troben en cap; o Xangri-La, enfonsat entre les neus eternes com un Jardí de les Hespèrides o El Dorado, protegit per l'acollidora ombra de qualche bondados i inofensiu Ieti; o a Freedonia, on afortunadament dos més dos no seran mai quatre, on els miralls vénen a confirmar-nos que sempre som uns altres, i on els bigots esmolats de Groucho podran degustar-se –l'ocasió la pinten calba– com uns saborosos espaguetis, amb la mateixa fruïció papil·lar i pituitària amb què Charlot xarrupava els cordons i tatxes de les seves botes a la prodigiosa *La quimera del oro*.

Sí: quan un entra en un cine amb el cor net i l'ànim predisposat, totes les ciutats acaben per convergir en aquella Samarkanda mítica o Cosmòpolis, únic lloc, dins o fora d'aquest món, en què la mort no prevaldrà. ■